

детального опрацювання з подальшим розробленням відповідних нормативно-правових актів.

У підсумку можна констатувати, що нажаль, відсутність належної взаємодії між правоохоронними органами призводить до того, що переважна більшість тяжких і особливо тяжких злочинів, виявляється не на стадії готування, а після їх вчинення, що наносить істотної матеріальної шкоди особі, суспільству та державі. Тож, в сучасних умовах зміцнення законності та правопорядку в державі, підвищення ефективності протидії злочинності питання щодо правового забезпечення належної взаємодії органів досудового розслідування Національної поліції при розслідуванні кримінальних правопорушень залишаються пріоритетними для Уряду нашої країни.

Одержано 12.10.2019

УДК 343.12

Раїса Михайлівна БАЛАЦ,

*ад'юнкт Харківського національного
університету внутрішніх справ;*

 <https://orcid.org/0000-0002-5871-8344>

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ОСОБИ НЕПОВНОЛІТНЬОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Побудова демократичної, правової держави, відповідно до вимог положення ст. 1 Конституції України [1], сьогодні проходить нелегкий шлях та нашою є певні проблеми, що потребують своєчасного вирішення, до яких також відносяться проблеми здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень вчинених неповнолітніми. Стан злочинності неповнолітніх багато в чому залежить від якості протидії їй усіх суб'єктів профілактики кримінальних правопорушень. Запобігання злочинам неповнолітніх – одна з центральних проблем протидії злочинності загалом. Ріст злочинності неповнолітніх відбиває певною мірою ситуацію в суспільстві не тільки сьогодні, а й на майбутнє. В процесі змін соціального та економічного розвитку держави вчинення злочинів неповнолітніми набирає обертів у різних сферах суспільного життя. Широке розповсюдження отримали різні види антиправної поведінки серед неповнолітніх, зокрема при вчиненні крадіжок, пограбувань, угонів автотранспорту та ін. Стан і

тенденції злочинності неповнолітніх обумовлюють необхідність вдосконалення одного із найважливіших завдань запобігання їй, зокрема слідчим в межах кримінального провадження.

Слід зазначити, що механізм запобігання злочинам взагалі в Україні, і зокрема при проведенні досудового розслідування на теперішній час є недосконалим та не дослідженим. Зокрема, на сьогодні гостро постає питання щодо запобігання злочинам вчиненим неповнолітніми, як проблемний фактор у суспільстві.

Положення ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України закріплює ряд обставин, які підлягають доказуванню по кожному кримінальному провадженню, а щодо вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім законодавцем встановлено додаткові обставини, які закріплено в положенні ст. 485 КПК України [2]. Так під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми також необхідно з'ясовувати: 1) повні і всебічні відомості про особу неповнолітнього: його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, які необхідно враховувати при індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними; 2) ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння; 3) умови життя та виховання неповнолітнього; 4) наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення.

Звернення до змісту положень ст. 485 КПК України свідчить, що в ній здійснено акцент саме на додатковому та більш ретельному вивченні слідчим, прокурором обставин, що характеризують особу неповнолітнього правопорушника, а також на виявленні причин і умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення. Законодавець вважає, що особливості особистості підлітка, який вчинив кримінальне правопорушення, повинні стати визначальним фактором, що впливає на хід розслідування кримінального провадження, зокрема, на встановлення обставин, що підлягають доказуванню у даній категорії кримінальних проваджень.

Ми підтримуємо наукову позицію О. О. Андрєєва, який зазначає, що з'ясування умов життя і виховання неповнолітнього має велике значення для вирішення низки процесуальних, організаційних, тактичних питань: а) про заходи виправлення неповнолітнього; б) встановлення психічного ставлення особи до вчиненого діяння; в) виявлення всієї сукупності обставин, що сприяли вчиненню

кримінального правопорушення, г) вжиття заходів щодо попередження вчинення кримінальних правопорушень іншими підлітками; г) про відповідальність вихователів неповнолітнього; д) для розробки тактики проведення слідчих (розшукових) дій за участю неповнолітнього підозрюваного [3, с. 13].

На даному рівні, що слідчому, прокурору належить встановлювати ряд обставин, простежується взаємозв'язок, що об'єктивно є наявним між умовами виховання неповнолітнього і обставиною, що сприяла вчиненню кримінальному правопорушенню, як недолік у виховній роботі в сім'ї, навчальних чи трудових колективах. При цьому підліток залишався сам на сам зі своїми внутрішніми проблемами та з байдужим ставленням до себе з боку адміністрації, громадської організації, небажанням або невмінням довідатися про його внутрішній світ, прищепити йому інтерес до праці, залучити до громадського життя колективу, вчасно і різко засудити його негативну поведінку. Додатковими джерелами питань, що підлягають вивченню слідчим, прокурором в ході розслідування кримінального провадження на нашу думку можуть бути:

- 1) характеристики з місця роботи та навчання;
- 2) інформація отримана в ході допиту батьків, усиновлювачів, підлітків, викладачів та керівників навчальних закладів або колег з місця роботи та керівництва;
- 3) осіб, з якими неповнолітній підтримує товариські або дружні повсякденні стосунки;
- 4) осіб, які проживають сумісно з неповнолітнім та сусідів;
- 5) працівників житлово-комунальних підприємств.

Втім підняті питання не є остаточними та підлягають окремому науковому дослідженню або науковому вивченню. Пропонуємо учасникам науково-практичної конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список бібліографічних посилань: 1. Конституція України (прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.) станом на 15 січня 2019 року. Харків : Право. 2019. 76 с. 2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05> (дата звернення: 11.10.2019). 3. Андреев О. О. Розслідування вбивств, вчинених неповнолітніми : автореф. дис. ... канд. юрид. наук :12.00.09. Харків, 2007. 20 с.

Одержано 13.10.2019